

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/12/12/96

REFERENDUM UWŁASZCZENIOWE I PRZEDKONSTYTUCYJNE W ŚWIETLE BADANIA SONDAŻOWEGO

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, STYCZEŃ '96

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

W najbliższych dniach Zgromadzenie Narodowe podejmie prawdopodobnie decyzję co do terminu przeprowadzenia referendum przedkonstytucyjnego oraz pytań, które będą zadane obywatelom. W związku z tym planuje się - zgodnie z propozycją marszałka Sejmu - przesunięcie o półtora miesiąca terminu referendum uwłaszczeniowego, zarządzonego (na 18 lutego) jeszcze na wniosek prezydenta Wałęsy, oraz przygotowywanego przez Sejm referendum na temat sposobów rozdysponowania majątku narodowego, by wszystkie mogły się odbyć w jednym dniu.

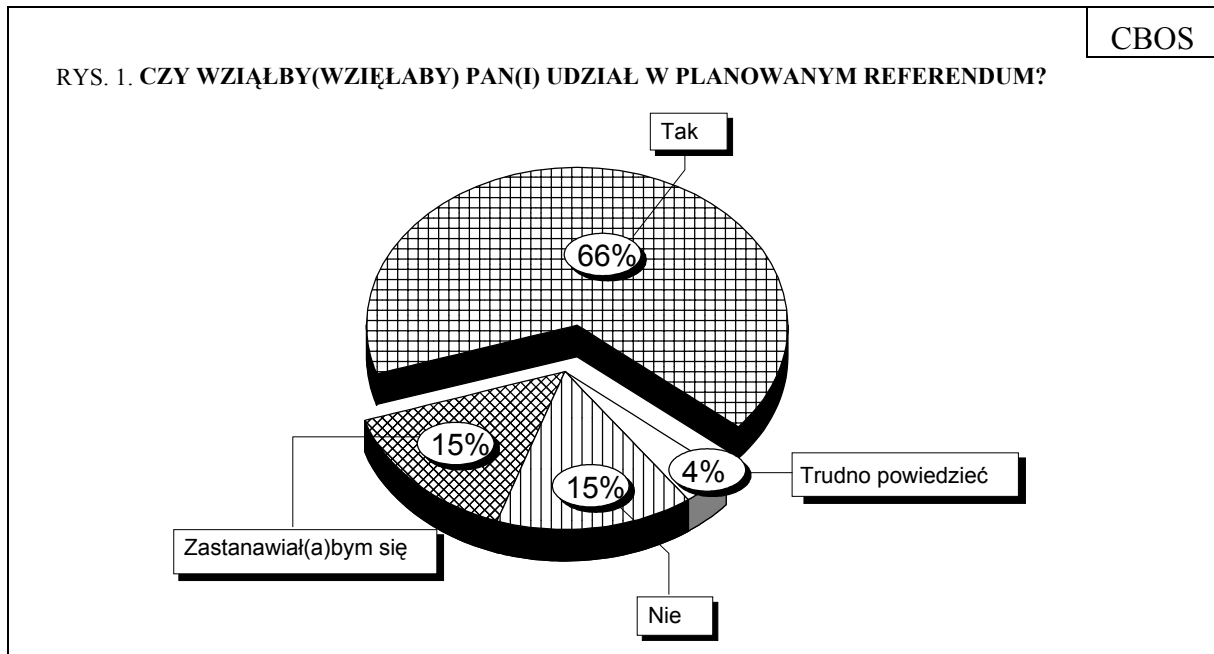
Państwowa Komisja Wyborcza zwróciła uwagę, że pytania zaproponowane i rozważane w różnych dyskusjach mogą się okazać dla obywateli niezbyt jasne, stąd planowane referenda powinny być poprzedzone długą i rzetelnie przeprowadzoną kampanią informacyjną. W sondażu CBOS¹ badanych zapytaliśmy „z marszu”, czyli bez żadnej tego rodzaju akcji informacyjnej, jak odpowiedzieliby na pytania proponowane do referendum, w jakim stopniu rozumieją problematykę w nich poruszaną, jak oceniają same pytania, a także sens przeprowadzenia tego rodzaju społecznej konsultacji.

DEKLAROWANY UDZIAŁ W REFERENDUM

Ustalenia dokonane na podstawie wyników referendum będą miały moc wiążącą dla Komisji Konstytucyjnej, a tym samym opinie społeczeństwa wyrażone tą drogą będą musiały znaleźć bezpośrednie przełożenie na rozwiązania przyjęte w nowej konstytucji. Jednakże, jak wymaga ustawa, o ważności referendum ostatecznie zadecyduje fakt, czy weźmie w nim udział ponad połowa uprawnionych.

¹ Badanie zrealizowano w dniach 15-30 grudnia '95 na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców kraju (N=1173).

Obecnie dokładnie dwie trzecie badanych deklaruje, że z pewnością będzie uczestniczyć w tego rodzaju ogólnonarodowej konsultacji. Prawie co siódmy respondent (15%) stwierdza, że się nad tym zastanowi, przy czym - jak uczy doświadczenie - deklarację tę należy traktować raczej jako wyraz postawy proobywatelskiej niż faktyczną chęć udziału w referendum. Taki sam odsetek ankietowanych z góry stwierdza, że na pewno nie weźmie w nim udziału.

Udział w referendum najczęściej deklarują przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji oraz pracownicy fizyczno-umysłowi, najrzadziej zaś prywatni przedsiębiorcy, emeryci oraz uczniowie i studenci². Poglądy polityczne nie różnicują znacząco deklaracji badanych. Wśród elektoratów partyjnych uczestniczenie w referendum nieco częściej niż pozostali zapowiadają sympatycy PSL, natomiast największą gotowość do wzięcia w nim udziału zgłaszają zwolennicy BBWR oraz Unii Pracy. Osoby, które nie mają zamiaru uczestniczyć w referendum, nie dostrzegają zapewne większego sensu w tego rodzaju przedsięwzięciu, najczęściej bowiem uważają je za niepotrzebne.

Wnioskowanie o frekwencji w referendum na podstawie odpowiedzi badanych może być dość mylące, gdyż deklarowana chęć udziału jest z reguły wyższa niż późniejsze

² Zob. tabele aneksowe.

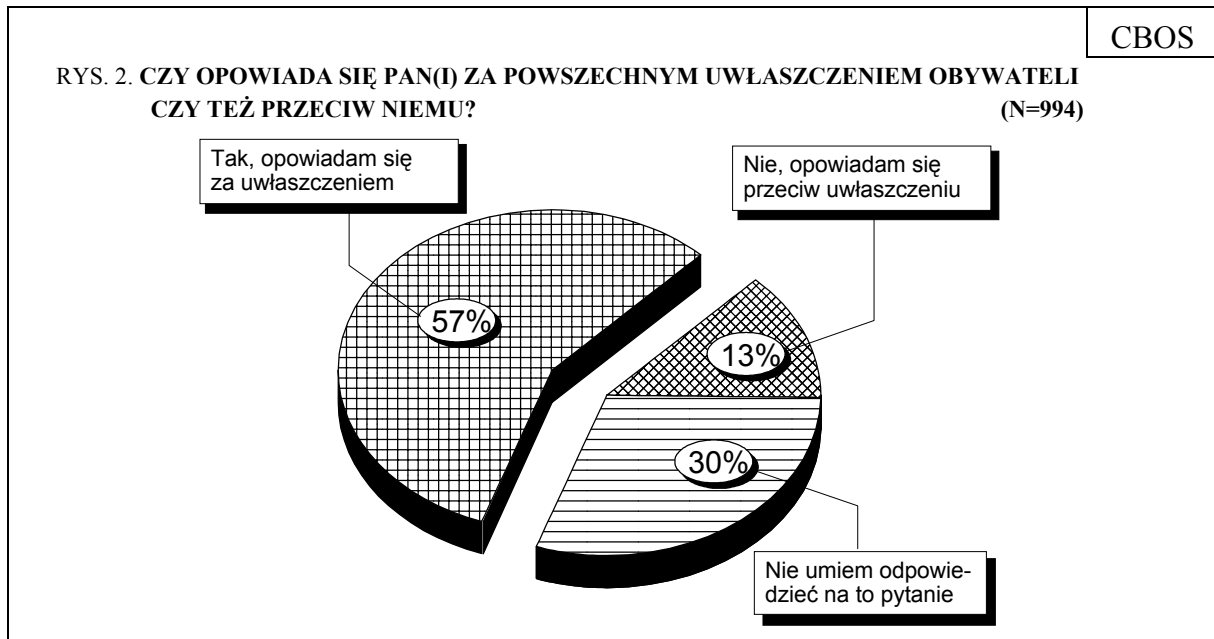
faktyczne uczestnictwo. Ponieważ co dziesiąty z respondentów deklarujących udział w referendum uważa, że jako takie jest ono zbędne i o wszystkim powinny raczej rozstrzygać odpowiednie władze, można sądzić że frekwencja tylko w niewielkim stopniu - w granicach 10 punktów procentowych - przekroczy wymagane 50%. Należy jednak jeszcze raz zastrzec, że są to deklaracje badanych przed rozpoczęciem jakiegokolwiek kampanii informacyjnej na temat referendum w środkach masowego przekazu.

SONDAŻOWA SYMULACJA

Warunek, by w referendum wypowiedziała się ponad połowa uprawnionych do głosowania, dotyczy nie tylko referendum jako całości, ale także poszczególnych pytań, które będą w nim zadawane. Może się więc zdarzyć, że zawiłość bądź niezrozumiałość sformułowań zadecyduje o braku wiążących rozstrzygnięć w danej sprawie. Nieprecyzyjne sformułowania pytań przyniosą również nieprecyzyjne odpowiedzi, które można będzie poddawać dość dowolnym interpretacjom, w zależności od politycznych preferencji. Niewątpliwie wymaga to bardzo starannego przygotowania i zredagowania poszczególnych pytań.

W naszym sondażu przedstawiliśmy badanym kartę, na której umieszczone były kwestie proponowane do referendum w wersji wstępnie proponowanej przez Komisję Konstytucyjną, a także ustalone wcześniej pytanie na temat uwłaszczenia. Respondentów deklarujących udział w referendum poprosiliśmy o zakreślenie na karcie odpowiedzi, podobnie jak zrobiliby to odwiedzając lokal komisji wyborczej.

W odpowiedzi na pierwsze i jedyne pytanie tzw. referendum uwłaszczeniowego większość badanych opowiedziała się za przeprowadzeniem uwłaszczenia obywateli, cokolwiek by to pojęcie znaczyło.

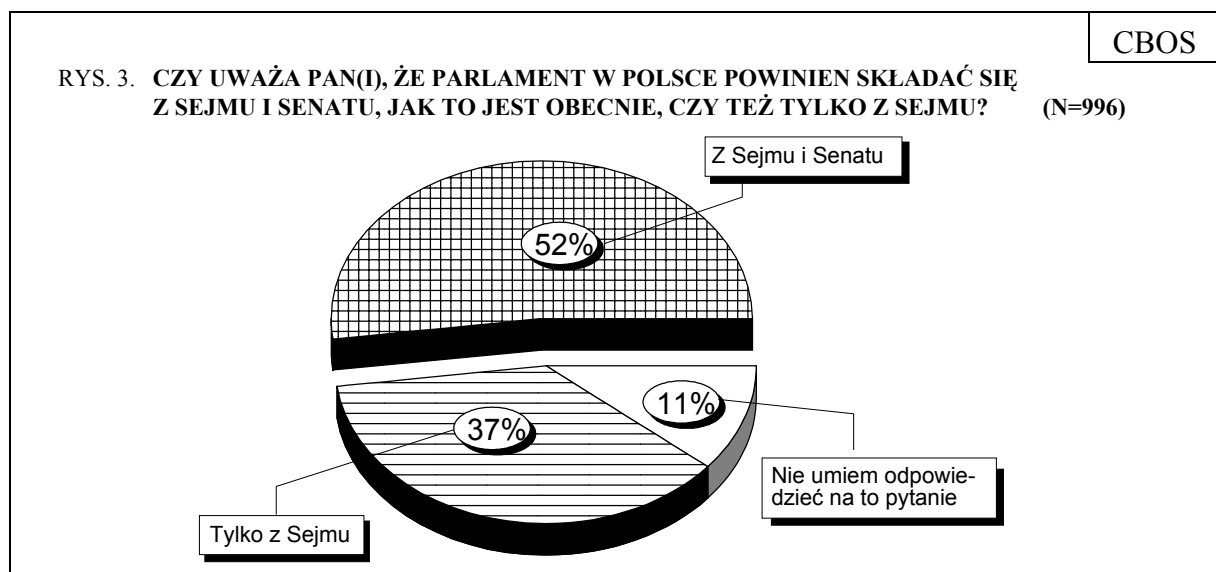
Respondenci opowiadali się za uwłaszczeniem tym częściej, im lepiej byli wykształceni. Wśród grup społeczno-zawodowych za tego rodzaju rozwiązaniem najczęściej optowała kadra kierownicza i inteligencja oraz pracownicy umysłowi niższego szczebla. Przeciwnikami uwłaszczenia w największym stopniu byli pracownicy fizyczno-umysłowi oraz robotnicy wykwalifikowani. Nie umiały odpowiedzieć na to pytanie najczęściej kobiety, osoby w starszym wieku, gorzej wykształcone.

Na stosunek do uwłaszczenia dość wyraźnie wpływają poglądy polityczne - jego najbardziej zdecydowanymi zwolennikami są osoby deklarujące prawicowe poglądy polityczne (71% głosów na „tak”), podczas gdy wśród osób o poglądach lewicowych odsetek tego rodzaju wskazań jest taki jak ogółu populacji (58%). Wśród potencjalnych elektoratów partyjnych uwłaszczenie obywateli cieszy się największym powodzeniem wśród zwolenników Unii Wolności (84%) oraz KPN i BBWR (odpowiednio 82 i 74%), natomiast stosunkowo najwięcej przeciwników tej koncepcji można znaleźć wśród sympatyków Unii Pracy oraz SLD (po 18%). Kwestia postawiona w pytaniu okazuje się najbardziej niezrozumiała dla elektoratu PSL.

Zwolennikami uwłaszczenia częściej niż pozostali są badani deklarujący duże zainteresowanie polityką (79%).

Chcąc zbadać, czy pytanie jest zrozumiałe, zapytaliśmy respondentów, jak wytłumaczyliby jego sens znajomemu lub komuś z rodziny. Najczęściej wskazywano (27%), że przedmiotem pytania jest decyzja o rozdysponowaniu majątku narodowego między obywateli, także tego, który został wypracowany przez 50 lat istnienia PRL. Wypowiedzi 15% ankietowanych świadczą o tym, że uwłaszczenie jest ściśle kojarzone z prywatyzacją, powszechną prywatyzacją bądź z rozdysponowaniem majątku za pośrednictwem akcji czy świadectw udziałowych. Ponad 5% respondentów uważa, że pytanie o uwłaszczenie dotyczy własności prywatnej, tego, jaki powinna ona mieć zakres, a jaki zakres powinna mieć własność państwowa. Blisko 4% badanych wiąże uwłaszczenie z procesem reprivatyzacji, czyli zwrotu własności prywatnej przejętej przez państwo.

Jedną z kwestii projektowanych do poddania pod referendum przedkonstytucyjne jest sprawa dwuizbowości parlamentu. Niewiele ponad połowa badanych wolałaby, żeby parlament składał się - tak jak obecnie - z Sejmu i Senatu, tylko nieco więcej niż co trzeci chciałby, aby w parlamencie istniała tylko jedna izba.

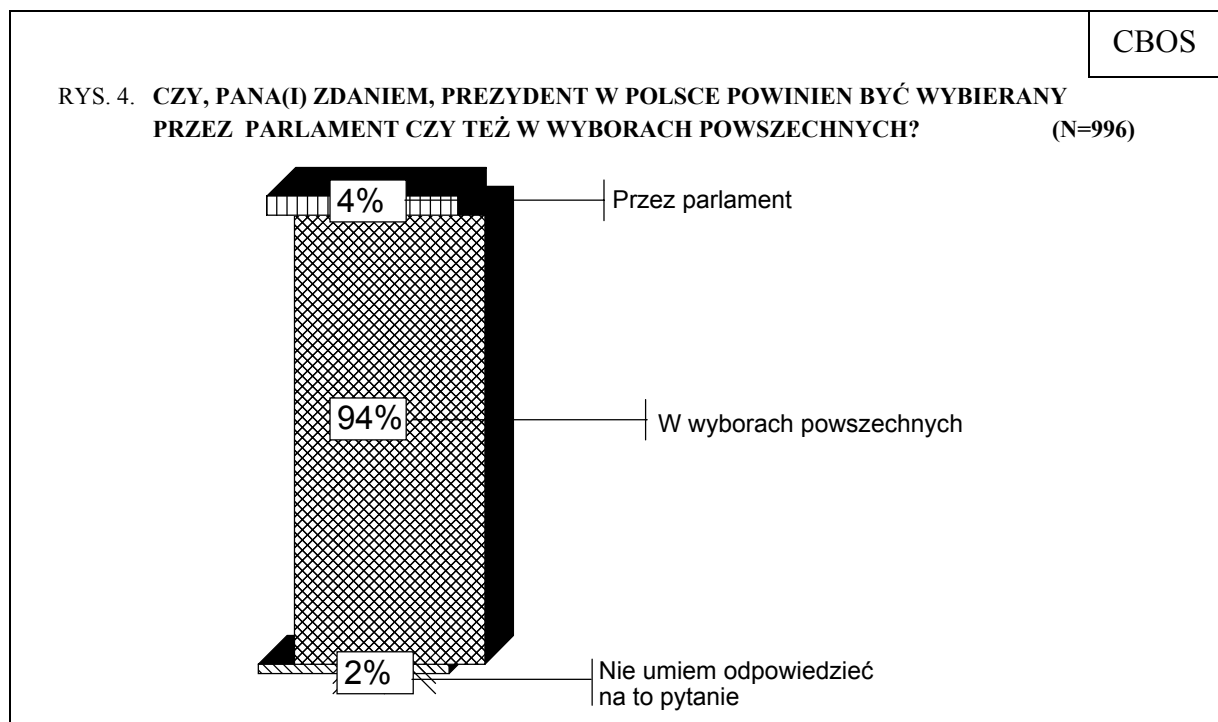

Najwięcej przeciwników istnienia Senatu można znaleźć wśród osób powyżej 45 roku życia. Natomiast więcej zwolenników dwuizbowego parlamentu jest wśród osób młodych - do 34 roku życia. Za dwuizbowym parlamentem częściej niż inni opowiadają się również osoby z wyższym wykształceniem.

Orientacja polityczna dość wyraźnie różnicuje zapatrywania na konstrukcję parlamentu - badani o poglądach prawicowych wyraźnie częściej optują za jego dwuizbowością (62% wskazań), natomiast opinie osób o poglądach lewicowych są w tej sprawie podzielone. Większość zwolenników SLD, a także blisko połowa deklarujących głosowanie na PSL opowiada się przeciw istnieniu Senatu, natomiast 72% sympatyków Unii Wolności, 59% elektoratu partii prawicy pozaparlamentarnej oraz BBWR optuje za dwuizbowością parlamentu.

Odpowiedzi na pytanie o sposób rozumienia powyższej kwestii świadczą o tym, że większość badanych (61%) pojmuje ją właściwie.

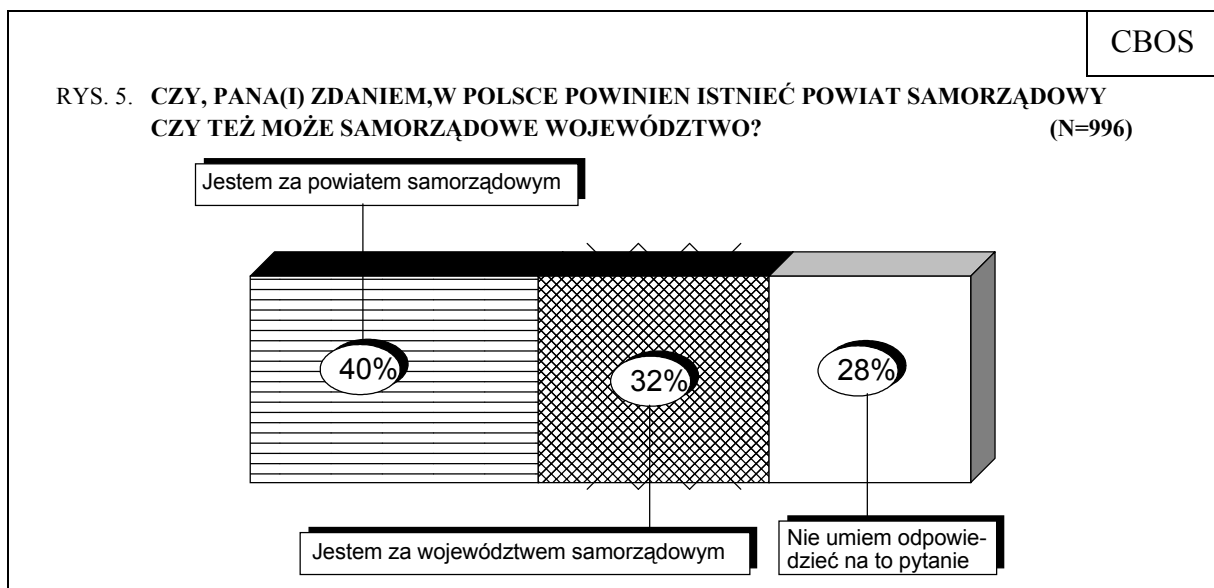
Spośród spraw przewidzianych w referendum przedkonstytucyjnym najbardziej jednoznaczne są wypowiedzi co do sposobu wyboru prezydenta. Aż 94% badanych opowiada się za jego wyborem w drodze powszechnego głosowania, nie zaś przez parlament.

Można sądzić, iż badani optując za powszechnym trybem wyboru prezydenta opowiadają się *de facto* za utrzymaniem jego dość szerokich prerogatyw politycznych. Choć dane sondażowe podają w wątpliwość sens zadawania pytania w kwestii, co do której

społeczeństwo jest tak jednomyślne, to jednak formalne rozstrzygnięcie w referendum może okazać się konieczne dla właściwego umiejscowienia urzędu prezydenta w systemie politycznym, konstruowanym w nowej konstytucji RP.

Gdyby problem wprowadzenia bądź niewprowadzenia powiatów oraz ich statusu administracyjnego próbowano obecnie rozwiązać za pomocą jednego pytania w referendum, to sprawa nie zostałaby prawdopodobnie rozstrzygnięta.

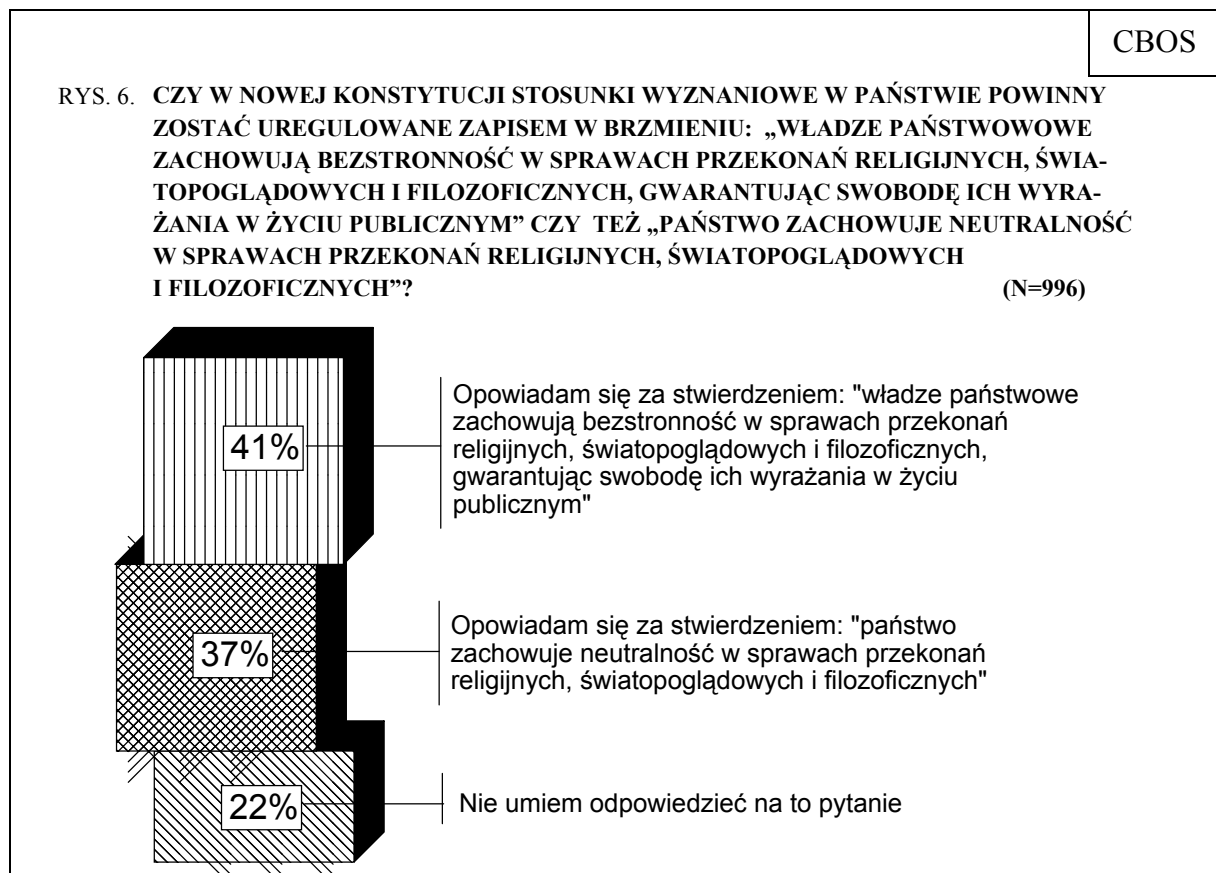

Ponad jedna czwarta badanych deklarujących udział w referendum nie umiałaby odpowiedzieć na to pytanie. Najliczniejsza grupa opowiedziała się za samorządowym powiatem, a blisko jedna trzecia respondentów za samorządowym województwem. Poglądy polityczne prawie nie różnicują odpowiedzi na to pytanie.

Z prób tłumaczenia sensu tego pytania wynika, że badani najczęściej rozumieli je jako wybór między dawnym, trzystopniowym podziałem administracyjnym kraju a dwustopniowym, funkcjonującym obecnie. Mniej osób rozumiało i potrafiło wytłumaczyć jego „samorządowy” aspekt - ta część badanych mówiła o „przekształceniu województwa w samorząd”. Zdecydowana większość wskazań, w których pojawił się pewien rodzaj wartościowania obu rozwiązań, dotyczyła korzyści, jakie przynieść może lokalnym społecznościom wprowadzenie powiatów (łatwość kontaktowania się z władzami, lepsza

skuteczność w zarządzaniu i lepsze rozpoznanie potrzeb, bardziej gospodarne dysponowanie funduszami, większe możliwości społecznej kontroli).

Nie rozstrzygnięta wydaje się być również umieszczona w projekcie - niemal jako kwestia filologiczno-prawna, a zatem nieczytelna dla głosujących - sprawa określenia stosunków między państwem a Kościołem. W wersji wstępnie proponowanej przez komisję uczestnikom referendum pozostawiono wybór między kompromisowym sformułowaniem, autorstwa Tadeusza Mazowieckiego, mówiącym o „bezstronności” wyznaniowej władz państwowych (zresztą po pewnym czasie zakwestionowanym przez przedstawicieli Kościoła), a sformułowaniem jeszcze bardziej krytykowanym przez Kościół, natomiast lansowanym przez SLD, o „neutralności” światopoglądowej państwa. I w tym wypadku badani byli niejednomysłni, choć nieco więcej wskazań zyskała formuła o „bezstronności” światopoglądowej władz państwowych. Co piąty badany nie potrafił odpowiedzieć na to pytanie, co oczywiście nie znaczy, że pozostali w pełni rozumieli między czym a czym wybierają.

Zwolennikami sformułowania „bezstronność” najczęściej są osoby z wyższym wykształceniem, natomiast zwrot „neutralność państwa” preferują respondenci z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Co ciekawe, odnotowano pewne różnice preferencji ze względu na płeć - mężczyźni częściej wybierali „bezstronność”, natomiast kobiety „neutralność” światopoglądową.

Preferencje co do określeń mających regulować w przyszłej konstytucji stosunki między państwem a Kościołem dość dobrze przekładają się na deklarowaną orientację polityczną. Większość osób o poglądach prawicowych opowiedziała się za sformulowaniem o „bezstronności” władz państwowych, blisko połowa zaś deklarujących opcję lewicową wybrała stwierdzenie o „neutralności” wyznaniowej i światopoglądowej państwa. Rozróżnienia te wydają się natomiast całkowicie nieczytelne dla zwolenników poszczególnych opcji politycznych. Jedynie sympatycy UP wybierając najczęściej formułę „neutralność” usytuowali się, jak się wydaje, po właściwej stronie sceny, natomiast wśród pozostałych panuje w tej sprawie ogólne zamieszanie. Dość powiedzieć, że największe różnice w preferencjach odnotowano między sympatykami KPN i BBWR (odpowiednio 54% i 48% wskazań na „neutralność”) a elektoratem UW i NSZZ „Solidarność” (66% i 53% wskazań na „bezstronność”). Głosy zwolenników SLD podzieliły się niemal równo między obie opcje.

OPINIE O PROPONOWANYCH PYTANIACH ORAZ POZIOM ICH ZROZUMIENIA

Umiejętność wytłumaczenia treści pytania niewątpliwie najsilniej świadczy o stopniu jego zrozumienia. Najwięcej trudności sprawiło badanym pytanie o uwłaszczenie - aż 45% respondentów nie umiało wyjaśnić swoimi słowami, o co w tym pytaniu chodzi. Co jedenasty respondent wyraźnie błędnie je interpretował.

Tabela 1

w procentach

Gdyby ktoś z rodziny lub znajomych poprosił Pana(ia) o wyjaśnienie, czego dotyczy pytanie, to jak by je Pan(i) własnymi słowami wytłumaczył(a)?		
Pytania	Nie wiem, nie umiał(a)bym wytłumaczyć	Odpowiedzi błędne i nie na temat
Czy opowiada się Pan(i) za powszechnym uwłaszczeniem obywateli czy też przeciw niemu?	45	9
Czy w nowej konstytucji stosunki wyznaniowe w państwie powinny zostać uregulowane zapisem w brzmieniu: „władze państwowe zachowują bezstronność w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych, gwarantując swobodę ich wyrażania w życiu publicznym” czy też „państwo zachowuje neutralność w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych”?	39	3
Czy, Pana(i) zdaniem, w Polsce powinien istnieć powiat samorządowy czy może samorządowe województwo?	39	2
Czy uważa Pan(i), że parlament w Polsce powinien składać się z Sejmu i Senatu, jak to jest obecnie, czy też tylko z Sejmu?	23	6
Czy, Pana(i) zdaniem, prezydent w Polsce powinien być wybierany przez parlament czy też w wyborach powszechnych?	10	3

Równie trudne okazało się dla badanych zrozumienie treści pytania na temat stosunków między państwem a Kościołem. Taki sam odsetek nie potrafił również powiedzieć, czego dotyczy pytanie o istnienie województwa bądź powiatu samorządowego. Niemal co czwarty badany nie rozumiał pytania o jedno- lub dwuizbowość parlamentu. Najmniej trudności sprawiło ankietowanemu pytanie o tryb wyboru prezydenta.

Porównując poziom rozumienia treści pytania z odsetkiem braku odpowiedzi w czasie symulowanego referendum można zauważyć, że pewien odsetek badanych (od 8 do 18%) odpowiada na pytanie, którego nie rozumie. Można zatem przypuszczać, że ta grupa respondentów nie rozumiejąc pytań, na które będzie odpowiadać, zapewne częściej nie weźmie po prostu udziału w referendum.

W opinii badanych najbardziej niezrozumiałe jest pytanie dotyczące formuły określającej stosunki między państwem a Kościołem - zebrało ono najwięcej krytycznych ocen. Co trzeci respondent uważa, że należy je zmienić, co szesnasty sądzi, że w ogóle nie warto tej kwestii poruszać w referendum.

Tabela 2

w procentach

Powyższe pytania są wstępną wersją pytań, które znajdują się w referendum. Które z tych pytań można, Pana(i) zdaniem, zadać obywatelom w referendum bez żadnych zmian, które należałoby zmienić, gdyż choć dotyczą ważnej kwestii są mało zrozumiałe, a których zupełnie nie warto zadawać?				
Pytania	Można zadać bez żadnych zmian	Zmienić	Nie warto zadawać	Trudno powiedzieć
Czy opowiada się Pan(i) za powszechnym uwłaszczeniem obywateli czy też przeciw niemu?	49	26	7	18
Czy uważa Pan(i), że parlament w Polsce powinien składać się z Sejmu i Senatu, jak to jest obecnie, czy też tylko z Sejmu?	74	6	6	14
Czy, Pana(i) zdaniem, prezydent w Polsce powinien być wybierany przez parlament czy też w wyborach powszechnych?	80	3	5	12
Czy, Pana(i) zdaniem, w Polsce powinien istnieć powiat samorządowy czy może samorządowe województwo?	53	21	8	18
Czy w nowej konstytucji stosunki wyznaniowe w państwie powinny zostać uregulowane zapisem w brzmieniu: „władze państwowe zachowują bezstronność w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych, gwarantując swobodę ich wyrażania w życiu publicznym” czy też „państwo zachowuje neutralność w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych”?	45	32	6	17

Wiele krytycznych ocen dotyczyło również najmniej zrozumiałego pytania o uwłaszczenie. Co czwarty badany uważa, że należy je zmienić, co czternasty zaś sądzi, że w ogóle nie warto o to pytać. Za przeformulowaniem pytania o powiat bądź województwo samorządowe opowiada się co piąty respondent, a co dwunasty jest przeciwnikiem stawiania tej sprawy w referendum. Najwięcej pochlebnych ocen zyskały pytania o tryb wyboru prezydenta oraz dwuzbiowość parlamentu, można je więc uznać za najbardziej zrozumiałe.

Połowa respondentów jest zdania, że przedstawione im pytania wyczerpują problematykę, która powinna być poddana ocenie społecznej w drodze referendum. Co czwarty badany chciałby rozszerzenia listy pytań, gdyż w jego mniemaniu nie uwzględniono w nich wszystkich ważnych zagadnień, o których społeczeństwo powinno się wypowiedzieć. Jedynie 8% ankietowanych uważa się za przeciwników referendum w ogóle.

Tabela 3

w procentach

Czy proponowane pytania uwzględniają wszystkie ważne sprawy, o których społeczeństwo powinno zdecydować w referendum przed uchwaleniem konstytucji?	
Tak, uwzględniają wszystkie ważne sprawy	51
Brakuje kilku ważnych spraw, o których społeczeństwo powinno zdecydować w referendum przed uchwaleniem konstytucji	26
Niektóre sprawy można by pominąć	9
W ogóle jestem przeciwny referendum	8
Trudno powiedzieć	6

Zwiększenia listy problemów chciałyby przede wszystkim osoby z wyższym wykształceniem, a w grupach społeczno-zawodowych uczniowie i studenci oraz kadra kierownicza i inteligencja. Za ograniczeniem listy pytań stosunkowo częściej optują rolnicy oraz robotnicy niewykwalifikowani.

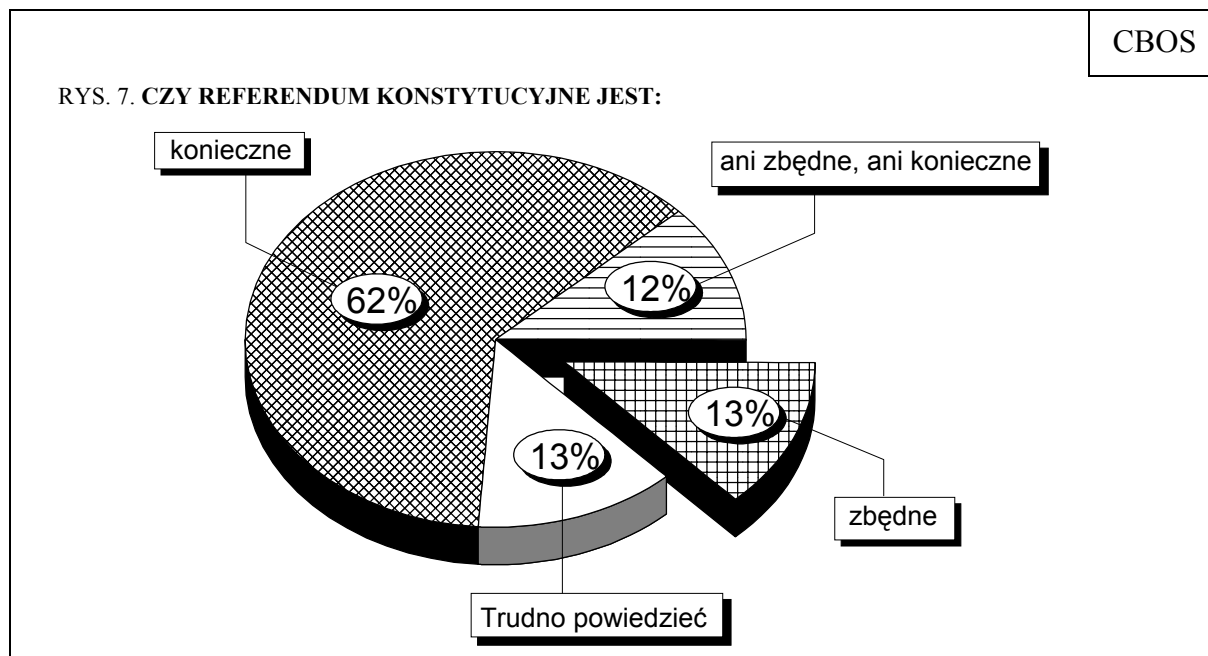
Osoby, które odpowiadając na pytanie otwarte postulowały rozszerzenie listy pytań, najczęściej zgłaszały chęć poddania ocenie społecznej sprawy dopuszczalności bądź zakazu aborcji (49% wskazań). Ogólny rozkład postulatów w zasadzie nie odbiega od dotychczasowych oczekiwań w tym względzie³.

STOSUNEK DO REFERENDUM KONSTYTUCYJNEGO

Różne są zdania na temat zasadności i sensu przeprowadzania referendum, w którym społeczeństwo miałoby się ustosunkować do projektów rozwiązań, jakie zostaną zapisane w konstytucji. Jedni sądzą, że konieczne jest, by obywatele wypowiedzieli się w ten sposób na temat różnych spraw ważnych dla kraju przed uchwaleniem ostatecznej wersji konstytucji. Inni uważają referendum za zbędne i są zdania, że o tych sprawach powinien decydować

³ Patrz komunikat CBOS „Zakres tematyczny referendum”, styczeń ‘96.

wyłącznie parlament. Respondenci - pytani o opinie w tej kwestii⁴ - w większości (62%) skłonni byli twierdzić, że referendum konstytucyjne jest konieczne. Jedyne nieliczni uważali, że jest ono mniej lub bardziej zbędne (13%).

O konieczności przeprowadzenia referendum konstytucyjnego przekonane są przede wszystkim osoby, które deklarują zamiar wzięcia w nim udziału; natomiast podzielone opinie w tej kwestii mają ankietowani nie planujący uczestniczenia w nim.

Tabela 4

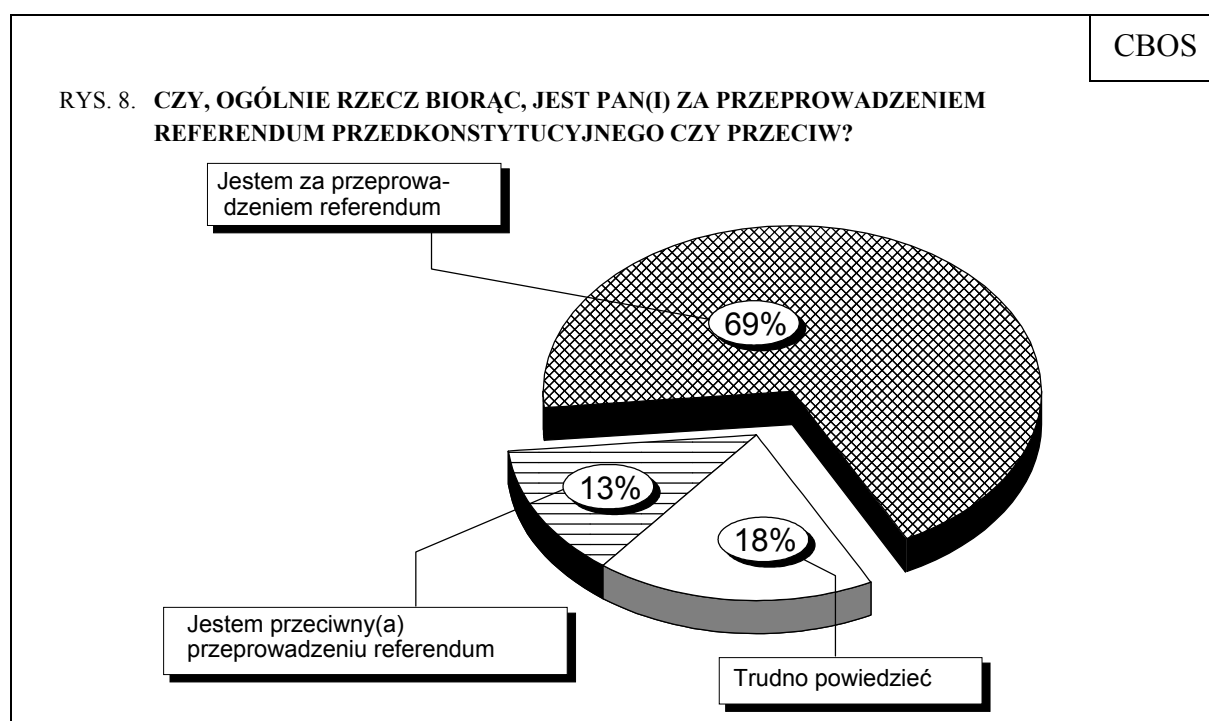
w procentach

Referendum konstytucyjne jest:	Gdyby referendum odbywało się w najbliższą niedzielę, to czy wziął(ę)by Pan(i) w nim udział?		
	Na pewno tak	Zastanawiał(a)bym się	Na pewno nie
- zbędne	9	18	28
- ani zbędne, ani konieczne	10	18	10
- konieczne	74	49	28
Trudno powiedzieć	7	15	34

⁴ Odpowiadając na to pytanie respondenci posługiwali się skalą (od 1 do 7), na której 1 oznaczało, że referendum jest zbędne, a 7 - że konieczne.

Deklarowane przez ankietowanych opcje polityczne bardzo słabo różnicują opinie w tej kwestii. Większą aprobatę idei referendum konstytucyjnego stwierdzić jednak można wśród zamierzających w następnych wyborach parlamentarnych oddać głos na KPN (83%) lub Unię Wolności (79%) oraz wśród osób identyfikujących się z prawicą (73%)⁵

Zapytaliśmy także respondentów czy - ogólnie rzecz biorąc - są oni zwolennikami czy przeciwnikami przeprowadzenia referendum przedkonstytucyjnego. Do zwolenników zaliczyło się ponad dwie trzecie badanych. Przeciwno przeprowadzeniu takiego referendum wypowiedziało się natomiast 13% ankietowanych.

Co ciekawe, przeciwników referendum najczęściej można spotkać wśród prywatnych przedsiębiorców (19%), przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji oraz pracowników umysłowych niższego szczebla (po 18%). Pod tym względem wyróżnia się także potencjalny elektorat SLD (20%)

Najbardziej pozytywny stosunek do przeprowadzenia referendum konstytucyjnego mają oczywiście osoby zamierzające wziąć w nim udział.

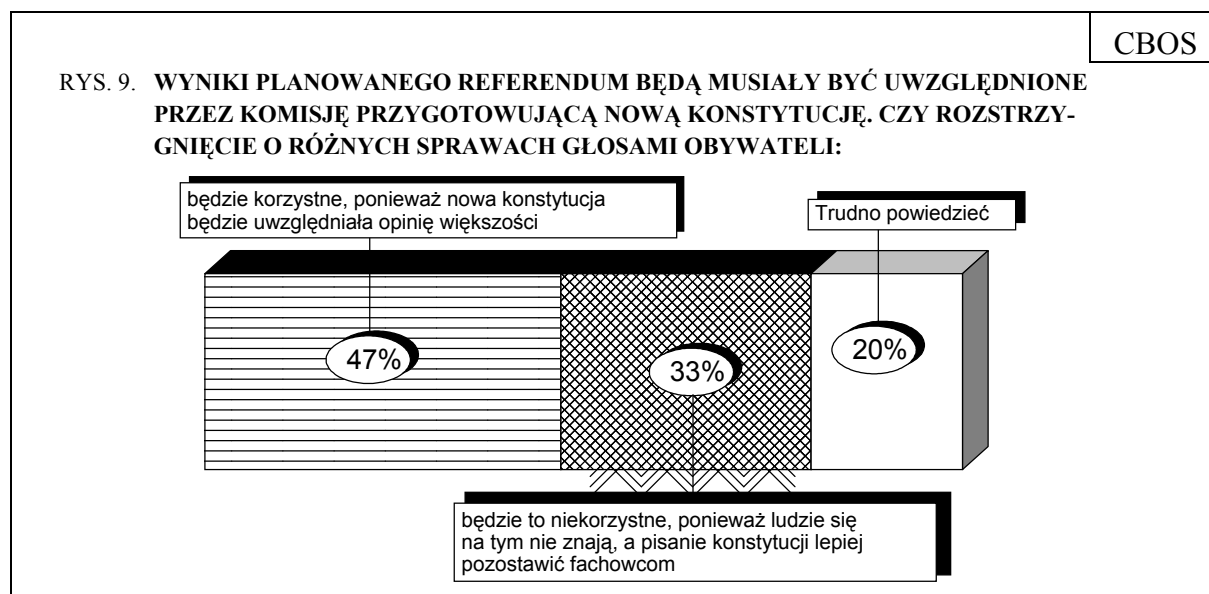
⁵ Por. tabele aneksowe.

Tabela 5

w procentach

Czy - ogólnie rzecz biorąc - jest Pan(i) za czy przeciw przeprowadzeniu referendum konstytucyjnego?	Gdyby referendum odbywało się w najbliższą niedzielę, to czy wzięł(ę)by Pan(i) w nim udział?		
	Na pewno tak	Zastanawiał(a)bym się	Na pewno nie
Jestem za przeprowadzeniem referendum	82	60	28
Jestem przeciwny(a) przeprowadzeniu referendum	9	16	32
Trudno powiedzieć	9	24	40

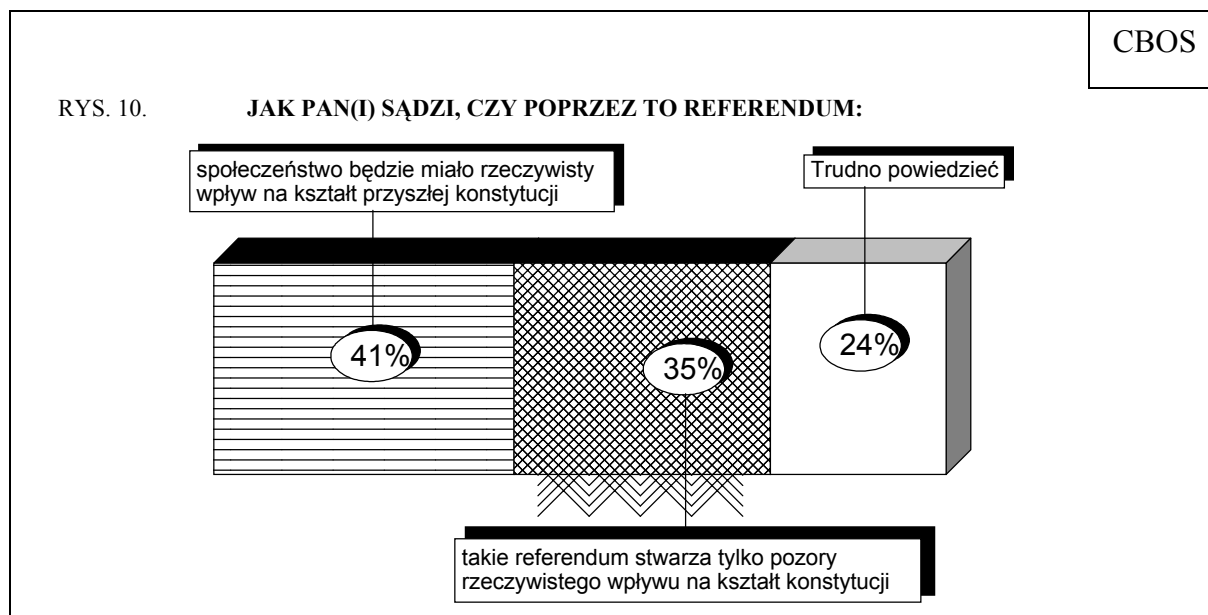
Komisja przygotowująca nową konstytucję będzie musiała uwzględnić wyniki planowanego referendum. Prawie połowa ankietowanych (47%) zgodziła się z opinią, iż rozstrzygnięcie o różnych ważnych sprawach głosami obywateli będzie korzystne, ponieważ w nowej konstytucji zostanie uwzględniona opinia większości. Jedna trzecia badanych (33%) jest natomiast zdania, że będzie to niekorzystne, ponieważ ludzie się na tym nie znają, a pisanie konstytucji lepiej pozostawić fachowcom.

Kwestie rozwiązań prawnych w konstytucji częściej pozostawiliby fachowcom badani słabiej wykształceni (wśród nie mogących się wylegitymować maturą - 34%), a także prywatni przedsiębiorcy (45%) oraz dwie piąte (40%) osób niezdecydowanych co do wzięcia udziału w referendum lub deklarujących niechęć do uczestnictwa w nim.

Podzielone są opinie ankietowanych o faktycznym znaczeniu referendum konstytucyjnego. Dwie piąte respondentów (41%) jest zdania, że biorąc udział w referendum

społeczeństwo będzie miało rzeczywisty wpływ na kształt przyszłej konstytucji. Ponad jedna trzecia badanych (35%) wyraziła jednak negatywne przekonanie o tym mechanizmie demokracji - stwierdzili oni, iż referendum stwarza tylko pozory rzeczywistego wpływu obywateli na kształt konstytucji. Co ciekawe, opinie takie są bardzo częste wśród osób legitymujących się wyższym wykształceniem (40%) oraz przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji (45%).

Opinie badanych w tej kwestii mają związek z deklarowanym przez nich stosunkiem do udziału w zbliżającym się referendum. Trzeba jednak zwrócić uwagę, iż jedna trzecia osób zamierzających wziąć w nim udział jest zdania, że stwarza ono tylko pozory rzeczywistego wpływu obywateli na kształt konstytucji.

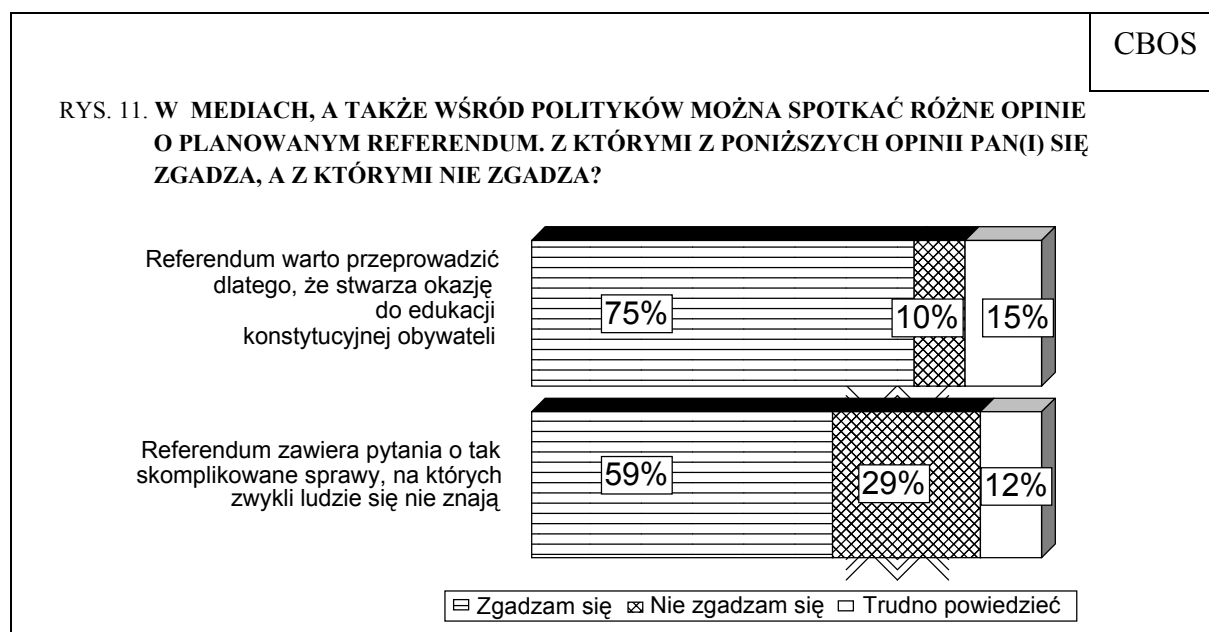
Tabela 6

w procentach

Jak Pan(i) sądzi, czy poprzez referendum:	Gdyby referendum odbywało się w najbliższą niedzielę, to czy wziął(ę)by Pan(i) w nim udział?		
	Na pewno tak	Zastanawiał(a)bym się	Na pewno nie
- społeczeństwo będzie miało rzeczywisty wpływ na kształt przyszłej konstytucji	50	31	15
- takie referendum stwarza tylko pozory rzeczywistego wpływu obywateli na kształt konstytucji	33	44	43
Trudno powiedzieć	17	25	42

Najbardziej sceptyczni w tej kwestii są badani, którzy w następnych wyborach parlamentarnych deklarują zamiar oddania głosu na KPN (50%) i Unię Pracy (45%). Natomiast większość potencjalnych wyborców Unii Wolności (56%) zgadza się z tezą, iż dzięki referendum społeczeństwo będzie miało rzeczywisty wpływ na kształt przyszłej konstytucji.

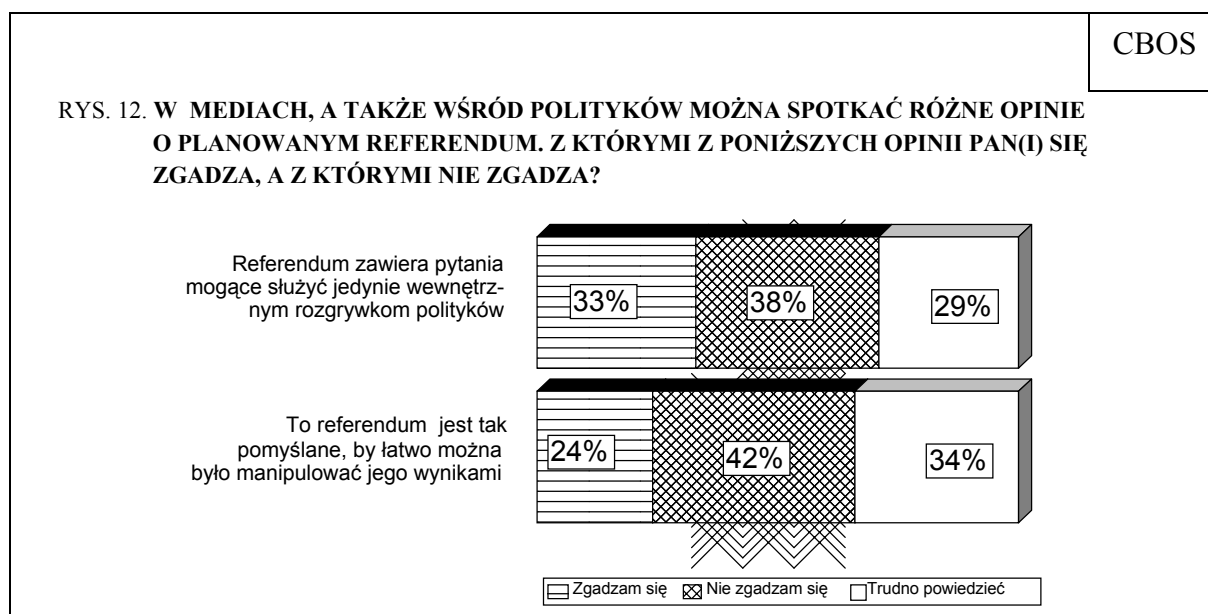
W mediach, a także wśród polityków można spotkać różne zdania na temat planowanego referendum. Ankietowanym przedstawiliśmy do oceny pięć takich stwierdzeń. Trzy czwarte pytanym zgodziło się z opinią, iż referendum warto przeprowadzić, gdyż stwarza to dobrą okazję do konstytucyjnej edukacji obywateli. Co dziesiąty ankietowany był przeciwnego zdania. Jednocześnie ponad połowa respondentów (59%) przyznała, że pytania, które mają być zadawane w referendum, dotyczą skomplikowanych spraw, na których ludzie się nie znają.

Na edukacyjne walory referendum najczęściej wskazują respondenci legitymujący się wyższym wykształceniem (84%). Oni także najczęściej (51%) nie zgadzają się z twierdzeniem, iż referendum zawiera pytania o tak skomplikowane sprawy, na których ludzie się nie znają. Trzeba także dodać, że prawie dwie trzecie osób (64%) z co najwyżej podstawowym wykształceniem zgodziło się z tezą, że ludzie nie znają się na kwestiach, których dotyczyć będzie referendum konstytucyjne. Badani z tej grupy rzadziej niż inni dostrzegają także jego

wartości edukacyjne (67%). Jak stwierdzono wcześniej, badani z tej grupy częściej niż inni powierzyliby fachowcom tworzenie konstytucji, rezygnując z możliwości wpływania na jej kształt przez większość obywateli.

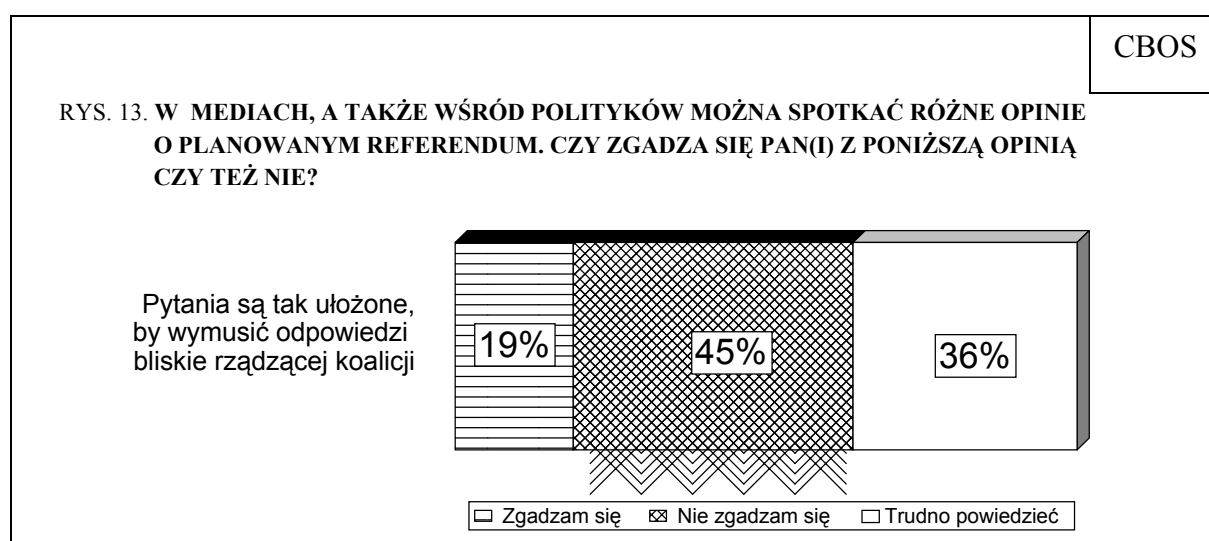
Warto podkreślić, że społeczeństwa raczej nie przekonują opinie o manipulatorskich założeniach autorów pytań referendalnych. Ponad dwie piąte ankietowanych (45%) nie zgodziło się z opiniami, iż pytania te są tak ułożone, by wymusić odpowiedzi bliskie rządzącej koalicji oraz że referendum jest tak pomyślane, by łatwo można było manipulować jego wynikami (42%).

Manipulacji referendum częściej obawiają się osoby związane z prawą stroną sceny politycznej. Ponad jedna czwarta badanych (29%) deklarujących prawicowe poglądy polityczne zgodziła się z opinią, że referendum jest tak pomyślane, by łatwo można było manipulować jego wynikami, a niewiele mniej (25%) poparło tezę, iż pytania referendalne są tak ułożone, by wymusić odpowiedzi bliskie koalicji rządzącej. Pod tym względem spośród innych ankietowanych wyróżniają się osoby zamierzające w następnych wyborach parlamentarnych poprzeć KPN. Prawie połowa z nich (46%) obawia się, że pytania referendalne wymuszają odpowiedzi bliskie opcjom reprezentowanym przez koalicję rządzącą.

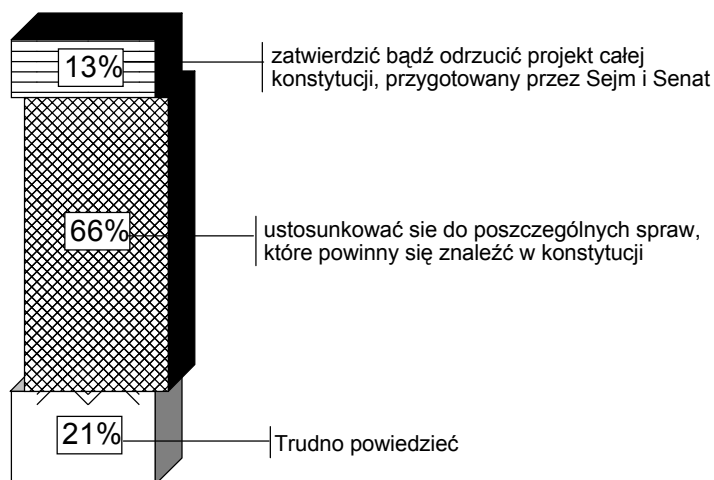
Manipulacji wynikami referendum, oprócz potencjalnych wyborców KPN (31%), dość często obawiają się także badani zamierzający w przyszłości głosować na Unię Pracy (30%).

Ambiwalentne reakcje ankietowanych wywołała teza, że referendum zawiera pytania mogące służyć jedynie wewnętrznym rozgrywkom wśród polityków. Opinie takie są szczególnie częste wśród potencjalnych wyborców Unii Pracy (41%).

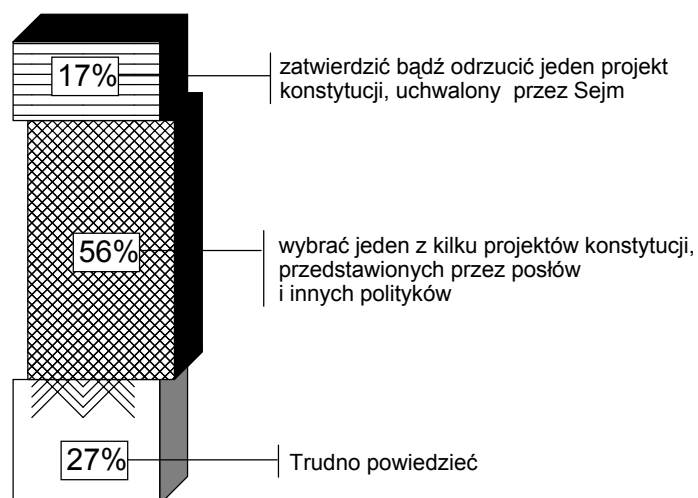
Różne mogą być techniczne rozwiązania referendum konstytucyjnego. Dwie trzecie ankietowanych (66%) opowiedziało się za koncepcją, przewidującą możliwość ustosunkowania się społeczeństwa w referendum do poszczególnych spraw, które powinny się znaleźć w konstytucji. Tylko nieliczni (13%) woleliby mieć możliwość zatwierdzenia bądź odrzucenia projektu całej konstytucji przygotowanej przez Sejm i Senat. Podobnie jak w całym społeczeństwie kształtują się proporcje wśród osób, które zadeklarowały zamiar wzięcia udziału w referendum.

RYS. 14. CZY WOLAŁ(A)BY PANI, ŻEBY W REFERENDUM SPOŁECZEŃSTWO MIAŁO:

Natomiast gdy przedstawiono ankietowanym do wyboru możliwość zatwierdzenia bądź odrzucenia w referendum jednego projektu konstytucji uchwalonego przez Sejm albo wyboru jednego z kilku projektów konstytucji przedstawionych przez posłów i innych polityków, ponad połowa opowiedziała się za możliwością wyboru spośród kilku projektów konstytucji. Takie opinie dominują także wśród osób, które zadeklarowały zamiar wzięcia udziału w referendum.

RYS. 15. CZY WOLAŁ(A)BY PANI, ŻEBY W REFERENDUM SPOŁECZEŃSTWO MIAŁO:

Większość badanych opowiedziała się za przeprowadzeniem referendum konstytucyjnego. Najlepiej zostałyby przyjęta możliwość ustosunkowania się do poszczególnych spraw, które powinny znaleźć się w konstytucji, lub wyboru spośród wielu projektów ustawy zasadniczej. Referendum to jest jednocześnie postrzegane bardziej jako okazja do edukacji obywatelskiej niż wydarzenie mogące ułatwić społeczeństwu realny wpływ na kształt konstytucji.

Można przypuszczać, że frekwencja w zapowiadany referendum przekroczy wymagane 50%. Wyniki badań pokazują jednak, iż zawilóść pytań bądź niezrozumiałość użytych w nich sformułowań może zadecydować o braku wiążących rozstrzygnięć.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. piłskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Gdyby w najbliższą niedzielę odbywało się referendum, to czy wziął(ę)by Pan(i) w nim udział?

	(%)				
	Na pewno tak	Zastanawia(a)by się	Na pewno nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	66	15	15	4	1173
Płeć					
Mężczyźni	71	15	11	3	555
Kobiety	61	16	19	4	618
Wiek					
do 24 lat	59	27	11	3	159
25-34	71	17	9	3	210
35-44	74	11	10	5	264
45-54	70	14	15	2	184
55-64	69	11	15	5	161
65 lat i więcej	48	15	33	5	194
Miejsce zamieszkania					
Wieś	63	17	16	4	439
Miasto do 20 tys.	69	14	15	2	142
od 21 do 100 tys.	61	17	18	3	230
101-500 tys.	70	11	16	3	212
501 tys. i więcej mieszk.	72	13	8	6	149
Region					
Północny	69	18	8	5	147
Zachodni	63	14	21	2	132
Środkowo-zachodni	61	16	18	5	172
Środkowy	65	17	15	3	227
Wschodni	63	18	17	3	137
Południowo-wschodni	71	10	14	5	176
Południowo-zachodni	67	14	15	4	181
Wykształcenie					
Podstawowe	53	18	23	6	447
Zasadnicze zawodowe	65	18	14	3	306
Średnie	80	10	9	1	354
Wysze	81	13	4	2	66
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	87	10	3	1	73
Prac.umysł.niż.szczebła	76	13	8	2	102
Pracownicy fiz.- umysł.	81	15	4	0	30
Robotnicy wykwalifikowani	74	12	11	3	144
Robotnicy niewykwalifik.	67	20	10	3	25
Rolnicy	73	16	9	2	69
Prywatni przedsiębiorcy	60	16	22	2	67
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	59	14	23	4	395
Uczniowie i studenci	62	29	6	3	53
Bezrobotni	57	25	12	6	110
Gospodynie domowe i inni	61	12	20	7	102
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 1250 tys.zł	57	18	20	5	191
1250 tys. - 1999 tys.	63	21	11	4	139
2000 tys. - 2749 tys.	63	16	18	3	277
2750 tys. - 3249 tys.	64	11	19	7	159
3250 tys. i powyżej	75	13	12	1	346
Ocena własnych war. mater.					
Złe	60	17	18	4	435
Średnie	69	14	14	4	521
Dobre	70	15	12	2	215
Zainteresowanie polityką					
Duże	89	5	5	1	81
Średnie	76	15	7	2	497
Małe lub żadne	55	17	23	5	595
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	55	5	36	4	67
Raz w tygodniu	69	14	14	2	498
1 - 3 razy w miesiącu	64	21	11	5	196
Kilka razy w roku i rzadziej	64	17	14	5	357
W ogóle nie uczestniczy	62	8	24	5	56
Poglądy polityczne					
Lewica	74	14	11	1	293
Centrum	63	21	12	3	279
Prawica	78	10	11	1	367
Trudno powiedzieć	40	18	32	10	230

Tabela 2. Czy opowiada się Pan(i) za powszechnym uwłaszczeniem obywateli czy też przeciw niemu? 1 - Opowiadam się za uwłaszczeniem; 2 - Opowiadam się przeciw uwłaszczeniu

			(%)	
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	57	13	30	994
Płeć				
Mężczyźni	64	13	23	492
Kobiety	50	13	37	502
Wiek				
do 24 lat	48	13	39	142
25-34	55	17	29	191
35-44	62	12	25	239
45-54	65	12	23	157
55-64	59	11	29	137
65 lat i więcej	46	11	43	130
Miejsce zamieszkania				
Wies	51	15	35	370
Miasto do 20 tys.	55	11	34	121
od 21 do 100 tys.	60	15	25	189
101-500 tys.	66	11	23	178
501 tys. i więcej mieszk.	59	8	33	137
Region				
Północny	63	12	24	136
Zachodni	61	12	27	104
Środkowo-zachodni	51	15	34	142
Środkowy	60	14	26	194
Wschodni	58	13	30	114
Południowo-wschodni	50	10	40	151
Południowo-zachodni	55	14	31	155
Wysztalcenie				
Podstawowe	45	15	40	346
Zasadnicze zawodowe	56	12	32	263
Średnie	66	12	22	322
Wyższe	77	7	15	63
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	76	12	11	71
Prac. umysł. niż. szczebla	74	7	19	93
Pracownicy fiz. - umysł.	48	22	29	29
Robotnicy wykwalifikowani	52	19	29	128
Robotnicy niewykwalifik.	54	17	29	22
Rolnicy	58	14	28	63
Prywatni przedsiębiorcy	63	15	23	52
Bierni zawodowo				
Rencisci i emeryci	54	12	34	305
Uczniowie i studenci	62	15	24	50
Bezrobotni	48	11	41	97
Gospodynie domowe i inni	43	9	49	81
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys. zł	51	14	34	153
1250 tys. - 1999 tys.	51	18	31	124
2000 tys. - 2749 tys.	55	9	36	228
2750 tys. - 3249 tys.	53	13	33	129
3250 tys. i powyżej	64	14	22	305
Ocena własnych war. mater.				
Złe	60	11	30	356
Średnie	59	14	33	448
Dobre	61	14	25	189
Zainteresowanie polityką				
Duże	79	8	13	77
Średnie	61	14	25	461
Małe lub żadne	49	13	38	457
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	53	17	30	42
Raz w tygodniu	56	13	31	426
1 - 3 razy w miesiącu	54	11	35	175
Kilka razy w roku i rzadziej	60	12	28	308
W ogóle nie uczestniczy	63	16	21	42
Poglądy polityczne				
Lewica	58	17	25	261
Centrum	52	15	33	244
Prawica	71	10	20	328
Trudno powiedzieć	35	9	56	156

Tabela 3. Czy uważa Pan(i), że parlament w Polsce powinien składać się z Sejmu i Senatu, jak to jest obecnie, czy tylko z Sejmu? (%)

	Z Sejmu i Senatu	Tylko z Sejmu	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	52	37	12	996
Płeć				
Mężczyźni	53	40	7	492
Kobiety	50	34	16	504
Wiek				
do 24 lat	64	27	9	142
25-34	61	31	8	191
35-44	52	38	10	239
45-54	51	41	8	157
55-64	40	43	17	137
65 lat i więcej	37	42	21	131
Miejsce zamieszkania				
Wieś	50	34	16	371
Miasto do 20 tys.	54	35	11	121
od 21 do 100 tys.	54	35	10	189
101-500 tys.	46	46	8	178
501 tys. i więcej mieszk.	59	34	7	137
Region				
Północny	53	37	10	136
Zachodni	44	50	6	104
Środkowo-zachodni	51	39	10	142
Środkowy	66	26	8	194
Wschodni	46	36	18	114
Południowo-wschodni	47	41	12	151
Południowo-zachodni	48	36	16	156
Wykształcenie				
Podstawowe	45	36	19	347
Zasadnicze zawodowe	49	40	11	263
Średnie	58	35	6	322
Wyższe	64	33	3	63
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	61	35	4	71
Prac. umysł. niż. szczebla	61	34	5	93
Pracownicy fiz. - umysł.	54	36	10	29
Robotnicy wykwalifikowani	55	40	5	128
Robotnicy niewykwalifik.	53	26	20	22
Rolnicy	55	36	9	63
Prywatni przedsiębiorcy	57	38	4	52
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	41	41	18	306
Uczniowie i studenci	73	22	5	50
Bezrobotni	54	32	15	97
Gospodynie domowe i inni	46	38	16	81
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys. zł	53	35	12	153
1250 tys. - 1999 tys.	46	41	14	124
2000 tys. - 2749 tys.	50	36	14	229
2750 tys. - 3249 tys.	58	34	8	129
3250 tys. i powyżej	52	40	9	305
Ocena własnych war. mater.				
Złe	54	33	13	356
Średnie	48	40	12	448
Dobre	58	34	8	190
Zainteresowanie polityką				
Duże	54	43	3	77
Średnie	52	40	8	461
Małe lub żadne	51	32	17	458
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	44	37	19	44
Raz w tygodniu	52	34	14	426
1 - 3 razy w miesiącu	54	34	12	175
Kilka razy w roku i rzadziej	51	41	9	308
W ogóle nie uczestniczy	50	49	1	42
Poglądy polityczne				
Lewica	47	45	8	261
Centrum	51	41	7	246
Prawica	62	30	8	328
Trudno powiedzieć	38	31	31	156

Tabela 4. Czy, Pana(i) zdaniem, w Polsce powinien istnieć powiat samorządowy czy może samorządowe województwo? (%)

	Powiat samorządowy	Województwo samorządowe	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	40	31	28	996
Płeć				
Mężczyźni	44	33	23	492
Kobiety	36	30	34	504
Wiek				
do 24 lat	42	29	30	142
25-34	30	41	29	191
35-44	42	35	22	239
45-54	47	30	24	157
55-64	42	23	35	137
65 lat i więcej	41	25	34	131
Miejsce zamieszkania				
Wieś	37	30	33	371
Miasto do 20 tys.	47	33	20	121
od 21 do 100 tys.	40	32	29	189
101-500 tys.	42	34	24	178
501 tys. i więcej mieszk.	41	31	28	137
Region				
Północny	49	25	26	136
Zachodni	48	28	25	104
Środkowo-zachodni	38	34	29	142
Środkowy	36	41	23	194
Wschodni	32	38	30	114
Południowo-wschodni	40	30	31	151
Południowo-zachodni	42	22	36	156
Wykształcenie				
Podstawowe	35	31	35	347
Zasadnicze zawodowe	32	36	32	263
Średnie	51	28	20	322
Wyższe	49	31	19	63
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	62	25	13	71
Prac. umysł. niż. szczebla	41	40	20	93
Pracownicy fiz. - umysł.	29	41	30	29
Robotnicy wykwalifikowani	37	39	25	128
Robotnicy niewykwalifik.	39	19	42	22
Rolnicy	38	39	23	63
Prywatni przedsiębiorcy	42	38	20	52
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	43	25	33	306
Uczniowie i studenci	55	27	17	50
Bezrobotni	33	32	35	97
Gospodynie domowe i inni	22	32	47	81
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys. zł	39	26	34	153
1250 tys. - 1999 tys.	31	32	37	124
2000 tys. - 2749 tys.	34	36	31	229
2750 tys. - 3249 tys.	42	31	26	129
3250 tys. i powyżej	49	32	20	305
Ocena własnych war. mater.				
Złe	42	28	30	356
Średnie	37	33	30	448
Dobre	45	34	21	190
Zainteresowanie polityką				
Duże	51	24	25	77
Średnie	42	35	23	461
Małe lub żadne	36	29	34	458
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	43	15	42	44
Raz w tygodniu	42	29	30	426
1 - 3 razy w miesiącu	37	35	28	175
Kilka razy w roku i rzadziej	38	36	26	308
W ogóle nie uczestniczy	52	30	18	42
Poglądy polityczne				
Lewica	43	31	26	261
Centrum	38	38	24	246
Prawica	47	30	24	328
Trudno powiedzieć	27	26	47	156

Tabela 5. Czy w nowej konstytucji stosunki wyznaniowe w państwie powinny zostać uregulowane zapisem w brzmieniu: 1 - "władze państwowe zachowują bezstronność w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych, gwarantując swobodę ich wyrażania w życiu publicznym", 2 - "państwo zachowuje neutralność w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych" (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	41	37	22	996
Płeć				
Mężczyźni	47	35	18	492
Kobiety	36	39	25	504
Wiek				
do 24 lat	47	29	23	142
25-34	44	39	17	191
35-44	42	41	16	239
45-54	41	41	18	157
55-64	43	32	25	137
65 lat i więcej	28	36	36	131
Miejsce zamieszkania				
Wieś	37	35	28	371
Miasto do 20 tys.	37	39	23	121
od 21 do 100 tys.	46	37	17	189
101-500 tys.	46	37	17	178
501 tys. i więcej mieszk.	43	41	16	137
Region				
Północny	41	39	21	136
Zachodni	37	39	24	104
Środkowo-zachodni	33	46	21	142
Środkowy	45	37	18	194
Wschodni	38	40	21	114
Południowo-wschodni	49	24	27	151
Południowo-zachodni	42	38	20	156
Wyszkolenie				
Podstawowe	35	35	30	347
Zasadnicze zawodowe	32	41	23	253
Średnie	49	38	13	322
Wyższe	59	31	10	63
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	56	37	7	71
Prac. umysł. niż. szczebla	48	38	13	93
Pracownicy fiz.-umysł.	49	31	20	29
Robotnicy wykwalifikowani	42	40	18	128
Robotnicy nlewykwalifik.	31	31	38	22
Rolnicy	41	38	22	63
Prywatni przedsiębiorcy	47	39	13	52
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	36	38	26	306
Uczniowie i studenci	57	29	14	50
Bezrobotni	37	37	26	97
Gospodynie domowe i inni	32	37	31	81
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys. zł	38	35	27	153
1250 tys. - 1999 tys.	28	45	26	124
2000 tys. - 2749 tys.	38	37	24	229
2750 tys. - 3249 tys.	46	35	19	129
3250 tys. i powyżej	48	38	13	305
Ocena własnych war. mater.				
Złe	43	32	25	356
Średnie	37	42	21	448
Dobre	47	35	17	190
Zainteresowanie polityką				
Duże	58	32	10	77
Średnie	43	40	17	461
Małe lub żadne	36	35	28	458
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	45	23	32	44
Raz w tygodniu	41	34	25	426
1 - 3 razy w miesiącu	36	41	23	175
Kilka razy w roku i rzadziej	42	42	16	308
W ogóle nie uczestniczy	62	35	3	42
Poglądy polityczne				
Lewica	37	46	17	261
Centrum	41	43	16	246
Prawica	50	30	20	328
Trudno powiedzieć	32	27	41	156

Tabela 6. Czy uważa Pan(i), że referendum, w którym społeczeństwo miałoby się ustosunkować do projektów rozwiązań, jakie zostaną zapisane w konstytucji, jest:

	(%)				
	zbędne	ani zbędne ani konieczne	konieczne	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	13	12	62	13	1171
Płeć					
Mężczyźni	13	12	66	9	553
Kobiety	14	11	58	17	618
Wiek					
do 24 lat	11	16	64	9	159
25-34	13	13	65	9	210
35-44	10	9	74	7	264
45-54	16	11	61	12	184
55-64	12	10	60	18	159
65 lat i więcej	19	11	43	27	194
Miejsce zamieszkania					
Wieś	14	11	58	17	439
Miasto do 20 tys.	13	12	62	12	142
od 21 do 100 tys.	18	12	59	11	228
101-500 tys.	9	11	67	12	212
501 tys. i więcej mieszk.	10	15	67	8	149
Region					
Północny	12	15	63	10	145
Zachodni	15	9	63	13	132
Środkowo-zachodni	18	12	57	13	172
Środkowy	10	15	63	12	227
Wschodni	11	10	61	18	137
Południowo-wschodni	14	10	60	16	176
Południowo-zachodni	14	11	64	12	181
Wykształcenie					
Podstawowe	14	11	53	22	445
Zasadnicze zawodowe	13	13	63	11	306
Średnie	13	11	70	6	354
Wyższe	9	18	69	4	66
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	14	19	65	2	73
Prac.umysł.niż.szczębla	11	13	73	3	102
Pracownicy fiz.- umysł.	4	3	78	15	30
Robotnicy wykwalifikowani	10	10	72	8	144
Robotnicy niewykwalifik.	16	15	54	15	25
Rolnicy	13	12	63	13	69
Prywatni przedsiębiorcy	18	19	56	6	67
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	16	10	54	20	393
Uczniowie i studenci	6	14	76	4	53
Bezrobotni	20	11	56	13	110
Gospodynie domowe i inni	8	11	61	21	102
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 1250 tys.zł	14	10	59	17	191
1250 tys. - 1999 tys.	17	12	58	14	139
2000 tys. - 2749 tys.	10	12	64	15	277
2750 tys. - 3249 tys.	14	7	63	16	159
3250 tys. i powyżej	14	14	64	8	346
Ocena własnych war. mater.					
Złe	14	9	62	15	435
Średnie	12	13	61	14	519
Dobre	16	14	63	7	215
Zainteresowanie polityką					
Duże	7	10	80	2	81
Średnie	13	14	66	6	497
Małe lub żadne	14	10	55	21	593
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	12	11	44	34	67
Raz w tygodniu	14	10	62	14	496
1 - 3 razy w miesiącu	12	16	62	10	196
Kilka razy w roku i rzadziej	12	13	64	11	357
w ogóle nie uczestniczy	22	6	64	9	56
Poglądy polityczne					
Lewica	17	11	66	6	293
Centrum	15	17	60	8	279
Prawica	10	9	73	8	367
Trudno powiedzieć	12	9	41	37	230

Tabela 7. Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) za czy przeciw przeprowadzeniu referendum przedkonstytucyjnego?

(%)

	Jestem za	Jestem przeciw	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	69	13	18	1172
Płeć				
Mężczyźni	74	12	14	555
Kobiety	64	14	21	617
Wiek				
do 24 lat	71	13	16	159
25-34	76	11	13	210
35-44	75	12	13	263
45-54	68	13	18	184
55-64	68	17	14	161
65 lat i więcej	53	15	32	194
Miejsce zamieszkania				
Wieś	65	12	23	438
Miasto do 20 tys.	75	11	14	142
od 21 do 100 tys.	66	15	19	230
101-500 tys.	69	15	16	212
501 tys. i więcej mieszk.	79	14	7	149
Region				
Północny	75	12	13	146
Zachodni	69	14	17	132
Środkowozachodni	68	15	17	172
Środkowy	78	9	13	227
Wschodni	63	13	24	137
Południowo-wschodni	64	14	22	176
Południowo-zachodni	63	17	20	181
Wykształcenie				
Podstawowe	63	12	25	446
Zasadnicze zawodowe	71	11	18	306
Średnie	73	17	10	354
Wyższe	80	12	7	66
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	72	18	11	73
Prac. umysł. niż. szczebla	78	18	4	102
Pracownicy fiz. - umysł.	81	0	19	30
Robotnicy wykwalifikowani	79	9	12	144
Robotnicy niewykwalifik.	61	13	26	25
Rolnicy	73	9	18	69
Prywatni przedsiębiorcy	73	19	8	67
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	62	15	24	395
Uczniowie i studenci	84	9	7	53
Bezrobotni	62	12	26	108
Gospodynie domowe i inni	66	11	22	102
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys. zł	63	12	24	191
1250 tys. - 1999 tys.	66	10	24	139
2000 tys. - 2749 tys.	71	13	16	276
2750 tys. - 3249 tys.	66	17	17	159
3250 tys. i powyżej	73	14	12	346
Ocena własnych war. mater.				
Złe	68	12	20	435
Średnie	69	12	19	521
Dobre	73	19	8	214
Zainteresowanie polityką				
Duże	81	16	2	81
Średnie	76	12	12	497
Małe lub żadne	62	14	24	594
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	50	26	24	67
Raz w tygodniu	69	12	20	496
1 - 3 razy w miesiącu	71	12	17	196
Kilka razy w roku i rzadziej	72	13	14	357
W ogóle nie uczestniczy	65	17	19	56
Poglądy polityczne				
Lewica	75	16	10	293
Centrum	73	15	12	278
Prawica	75	9	16	367
Trudno powiedzieć	47	15	38	230

Tabela 8. Wyniki planowanego referendum będą musiały być uwzględnione przez komisję przygotowującą nową konstytucję. Czy rozstrzygnięcie o różnych ważnych sprawach głosami obywateli: 1 - będzie korzystne, ponieważ nowa konstytucja będzie uwzględniała opinię większości; 2 - będzie to niekorzystne, ponieważ ludzie się na tym nie znają, a pisanie konstytucji lepiej pozostawić fachowcom (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	47	33	20	1173
Płeć				
Mężczyźni	53	32	15	555
Kobiety	42	35	24	618
Wiek				
do 24 lat	53	28	20	159
25-34	49	34	17	210
35-44	56	32	12	264
45-54	47	34	19	184
55-64	41	42	18	161
65 lat i więcej	35	29	36	194
Miejsce zamieszkania				
Wies	42	34	24	439
Miasto do 20 tys.	52	28	19	142
od 21 do 100 tys.	43	40	17	230
101-500 tys.	52	31	17	212
501 tys. i więcej mieszk.	57	29	14	149
Region				
Północny	52	36	12	147
Zachodni	49	27	24	132
Środkowozachodni	38	41	21	172
Środkowy	50	34	15	227
Wschodni	46	35	25	137
Południowo-wschodni	48	25	20	176
Południowo-zachodni	50	28	22	181
Wykształcenie				
Podstawowe	37	34	28	447
Zasadnicze zawodowe	49	34	17	306
Średnie	56	32	12	354
Wyższe	62	26	11	66
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	58	31	11	73
Prac. umysł. niż. szczebla	62	27	11	102
Pracownicy fiz.- umysł.	49	30	21	310
Robotnicy wykwalifikowani	53	28	19	144
Robotnicy niewykwalifik.	44	31	25	25
Rolnicy	52	32	16	69
Prywatni przedsiębiorcy	45	45	10	67
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	37	37	26	395
Uczniowie i studenci	72	13	15	53
Bezrobotni	48	36	16	110
Gospodynie domowe i inni	41	33	26	102
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys. zł	40	35	25	191
1250 tys. - 1999 tys.	43	38	19	139
2000 tys. - 2749 tys.	50	33	17	277
2750 tys. - 3249 tys.	43	36	22	159
3250 tys. i powyżej	52	30	18	346
Ocena własnych war. mater.				
Złe	44	33	23	435
Średnie	49	33	19	521
Dobre	50	34	16	215
Zainteresowanie polityką				
Duże	71	27	2	81
Średnie	50	37	13	497
Małe lub żadne	42	31	27	595
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	32	45	23	67
Raz w tygodniu	46	33	21	498
1 - 3 razy w miesiącu	47	33	19	196
Kilka razy w roku i rzadziej	50	33	17	357
W ogóle nie uczestniczy	55	21	24	56
Poglądy polityczne				
Lewica	52	35	13	293
Centrum	48	37	15	279
Prawica	53	29	18	367
Trudno powiedzieć	31	32	37	230

Tabela 9. Jak Pan(i) sądzi, czy poprzez to referendum: 1 - społeczeństwo będzie miało rzeczywisty wpływ na kształt przyszłej konstytucji; 2 - takie referendum stwarza tylko pozory rzeczywistego wpływu obywateli na kształt konstytucji

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	41	35	24	1173
Płeć				
Mężczyźni	46	36	18	555
Kobiety	36	35	29	618
Wiek				
do 24 lat	44	38	17	159
25-34	42	39	19	210
35-44	47	36	18	264
45-54	36	40	23	184
55-64	36	35	30	161
65 lat i więcej	36	25	39	194
Miejsce zamieszkania				
Wieś	37	32	32	439
Miasto do 20 tys.	48	35	16	142
od 21 do 100 tys.	41	39	20	230
101-500 tys.	39	39	21	212
501 tys. i więcej mieszk.	46	36	18	149
Region				
Północny	42	40	18	147
Zachodni	43	35	22	132
Środkowo-zachodni	38	38	24	172
Środkowy	43	37	20	227
Wschodni	38	29	33	137
Południowo-wschodni	39	33	27	176
Południowo-zachodni	40	35	25	181
Wykształcenie				
Podstawowe	36	32	33	447
Zasadnicze zawodowe	41	36	23	306
Średnie	47	39	14	354
Wyższe	41	40	20	66
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	42	45	13	73
Prac. umysł. niż. szczebla	43	38	19	102
Pracownicy fiz.- umysł.	44	37	30	370
Robotnicy wykwalifikowani	42	41	16	144
Robotnicy niewykwalifik.	37	36	27	25
Rolnicy	36	44	19	69
Prywatni przedsiębiorcy	56	35	8	67
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	36	31	33	395
Uczniowie i studenci	50	41	9	53
Bezrobotni	44	35	21	110
Gospodynie domowe i inni	36	29	35	102
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys.zł	40	30	30	191
1250 tys. - 1999 tys.	36	34	31	139
2000 tys. - 2749 tys.	39	39	22	277
2750 tys. - 3249 tys.	37	38	24	159
3250 tys. i powyżej	46	36	19	346
Ocena własnych war. mater.				
Złe	38	35	27	435
Średnie	42	34	25	521
Dobre	44	41	15	215
Zainteresowanie polityką				
Duże	53	31	16	81
Średnie	45	38	17	497
Małe lub żadne	35	34	31	595
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	26	41	33	67
Raz w tygodniu	40	35	25	498
1 - 3 razy w miesiącu	42	36	21	196
Kilka razy w roku i rzadziej	42	36	22	357
W ogóle nie uczestniczy	49	25	26	56
Poglądy polityczne				
Lewica	50	30	20	293
Centrum	44	40	16	279
Prawica	41	39	20	367
Trudno powiedzieć	25	31	44	230